

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ МІЖТЕРИТОРІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

В статті розглянуто особливості міжтериторіального розвитку регіонів країни. Визначено закономірності економічного та соціального розвитку. Встановлено основні принципи міжтериторіального співробітництва при якому спостерігається економічне зростання економіки. Визначено основні недоліки щодо визначення стану та перспектив розвитку регіонів країни. Розроблено основні заходи щодо розвитку міжтериторіального співробітництва регіонів.

Ключові слова: принцип, економічний розвиток, регіон, міжтериторіальне співробітництво.

O. Perepeliukova
Kharkiv National University
the name of Semen Kuznets

REGULATORY INTERMEDIATE COOPERATION

In the article features of interterritorial development of the regions of the country are considered. The laws of economic and social development are determined. The basic principles of interterritorial cooperation are established at which economic growth of the economy is observed. The main disadvantages of determining the state and prospects of the development of the regions of the country are determined. The main measures for the development of interterritorial cooperation of regions have been developed.

Key words: principle, economic development, region, interterritorial cooperation.

Низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних регіонів значною мірою зумовлений недосконалим інституційним забезпеченням міжнародного співробітництва на регіональному рівні та наявністю проблем інституційного характеру. В Україні ухвалено низку документів, які визначають пріоритети державної регіональної політики та забезпечують державну підтримку участі прикордонних областей у співпраці з регіонами інших країн, реалізуються регіональні стратегії розвитку та програми соціально-економічного розвитку областей. Відсутність системного підходу у формуванні стратегічних напрямів міжтериторіального співробітництва регіонів призводить до неузгодженості пріоритетів регіонального розвитку, визначених урядовими програмами, зі

стратегічними цілями, передбаченими у регіональних стратегіях розвитку, та пріоритетними напрямками співпраці згідно з міжнародними угодами, укладеними на регіональному рівні. Пріоритетні напрями співробітництва, задекларовані в міжнародних угодах областей України з територіально-адміністративними одиницями інших країн, не завжди базуються на конкурентних перевагах регіонів та не враховують їх конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З середини 90-х років минулого століття проявилася значна зацікавленість вчених до проблематики транскордонного співробітництва. Велику увагу цим проблемам приділили: Р.Ратті, Г.-М.Чуді (Швейцарія), Д. Віллерс (Німеччина); П. Еберхардт, Р.Федан, Т. Коморніцкі, Т. Лієвські, З.Зьоло (Польща); Б.Борісов, М. Ілієва (Болгарія); С.Романов, В. Білчак, Л. Вардомський, Й. Зверев (Росія); та вітчизняні вчені: О. Амоша, П.Беленький, З.Бройде, В.Будкін, Б.Буркинський, М. Долішній, М.Ленджел, В. Мікловда, С. Писаренко та ін. Більшість досліджень стосувалася соціально-економічного розвитку конкретних прикордонних територій.

Мета статті полягає у обґрунтування концептуальних основ закономірностей розвитку міжтериторіального співробітництва. Відповідно до мети визначимо такі завдання: визначення місця стратегії в системі економічного розвитку держави та регіонів; розробка цільових імперативів закономірностей розвитку; визначення стратегічних напрямів та завдань, засобів реалізації.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетами напрямками досягнення закономірностей розвитку міжтериторіального співробітництва визначимо наступні: (1) розвиток факторних переваг конкурентоспроможності регіонів, як основи його економічного та соціального зростання (2) зниження загроз економічному розвитку міжтериторіального співробітництва; (3) оптимізація міжтериторіального співробітництва згідно з критеріями економічного зростання економіки регіонів; (4) забезпечення інституціональної конкурентоспроможності регіонів. Досягненню стратегічних цілей сприятиме виконання заходів щодо міжтериторіального розвитку регіонів, які покладено в основу розроблення основних положень регіональних програм міжтериторіального співробітництва місцевими органами виконавчої влади за участю органів місцевого самоврядування, а також суб'єктів господарювання, галузевих науково-дослідних установ, громадських організацій. Управління та координацію роботи у сфері міжтериторіального співробітництва здійснює

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за участю інших центральних і місцевих органів влади, суб'єктів господарювання[2]. Основні напрями міжтериторіального співробітництва на основі розвитку регіонів наведено на (рис. 1).

Рис. 1. Основні напрями міжтериторіального співробітництва та розвитку регіонів України

Очікувані результати реалізації таких заходів полягають у: підвищенні конкурентоспроможності регіонів на основі поглиблення галузевої та міжгалузевої співпраці; зміцненні економічної співпраці регіонів як основи реалізації регіональних інтересів; забезпеченні ефективного процесу міжтериторіального співробітництва як основи активізації інтеграції України в європейський простір

Виходячи з обґрунтованих вище концептуальних положень, напрями та закономірності економічного розвитку регіонів України повинні охоплювати [1]:

обґрунтування економічних та інституціональних передумов розвитку міжтериторіального співробітництва регіонів України, що передбачає дослідження регіональної політики в частині розвитку співпраці регіонів схожих за своїм соціально-економічним розвитком, оцінку основних тенденцій співпраці регіонів у різних сферах співпраці;

оцінку стану економічного розвитку та співпраці за основними складовими, які будуть найбільш чутливими до ефектів міжтериторіального співробітництва (виробнича, науково-технологічна, інвестиційна);

визначення сутності внутрішніх і зовнішніх загроз та ступеня їх впливу на складові економічного розвитку співпраці регіонів, групування регіонів за ступенем чутливості інтегрального показника до зміни індикаторів відповідної складової економічного розвитку;

обґрунтування очікуваних параметрів регіональних економічних інтересів та критеріїв економічного розвитку за сферами життєдіяльності, в яких найбільше проявляються ефекти міжтериторіального співробітництва;

характеристику конкурентних переваг регіонів-учасників співробітництва, пріоритетних сфер і галузей реалізації спільних проектів;

сценарії розвитку міжтериторіального співробітництва та його впливу на стан економічного розвитку країни;

інструменти оптимізації міжтериторіального співробітництва за критеріями економічного розвитку;

закономірності управління системою міжтериторіального економічного розвитку регіонів. Ефективними засобами зниження рівня загроз економічному розвитку регіонів в процесі міжтериторіального співробітництва виділяється:

посилення конкурентних переваг регіону на основі реалізації міжнародних проектів, зокрема наукомістких у межах інноваційних кластерів;

формування сприятливого інвестиційного клімату з використанням диференційованого підходу до визначення умов інвестування залежно від об'єкта;

покращення інформаційного забезпечення через створення регіонального банку міжнародних проектів, проведення моніторингу результатів реалізації спільних проектів та інформування громадськості;

розвиток інноваційної та фінансової інфраструктури;

підвищення ефективності діяльності державних інституцій за рахунок розширення повноважень місцевих органів влади у сфері співробітництва.

Слід зазначити, що різним типам країн властиві свої закономірності розміщення і територіальної організації промисловості. Показовим може бути приклад з господарством економічно розвинених країн світу, де розміщення підприємств завжди залежить від одержання у процесі діяльності максимальних прибутків. Забезпечення високих прибутків на підприємствах економічно розвинених країн головна рушійна сила розвитку економіки. У результаті вільного переливання капіталу з одних галузей в інші, широкого розвитку конкуренції, між монополіями йде боротьба за виживання. У цих умовах не можливе існування підприємств, що не забезпечують хоча б мінімальних прибутків, вони розоряються і ліквідуються [3].

Однак гостра конкуренція між монополіями, боротьба за сфери впливу і ринки збуту приводять до нерівномірного регіонального розвитку економіки в масштабах країни, окремих економічних регіонів і світового господарства. Характерно, що в сучасному світовому господарстві шість країн - США, Японія, Китай, Німеччина, Франція, Велика Британія - концентрують на своїх територіях 3/4 виробництва всієї продукції економічно розвинених держав і країн, що розвиваються.

Пізнання і практичне використання закономірностей регіональної економіки дають змогу вибрати найефективніші варіанти розвитку підприємств на території, розробити заходи, спрямовані на раціональну їх організацію, найбільш повне використання позитивних аспектів розміщення фірм й усунення та нівелювання проблемних ситуацій та диспропорцій. З цією метою формуються основні закономірності економічного розвитку регіонів, які засновані на ринкових засадах господарювання:

раціонального використання переваг економічного ефекту території;

раціонального використання переваг спеціалізації і концентрації виробництва;

пріоритетності розвитку науково спрямованих модульних виробництв при скороченні частки низько інноваційних сировинних та енергоємних підприємств;

державної підтримки й економічного стимулювання розвитку пріоритетних економічно вигідних галузей спеціалізації регіону;

активізації ринкових механізмів розвитку промислового виробництва та закладів виробничої і соціальної інфраструктури;

прозорості і неупередженості при розподілі економічних факторів виробництва між суб'єктами підприємницької діяльності території;

вільного доступу різних суб'єктів підприємницької діяльності до об'єктивної ринкової і комерційної інформації;

єдності цілепокладання при реалізації менеджерських стратегій центральних і периферійних територій регіону;

поліпшення соціальних умов життя людей та досягнення високого рівня соціального розвитку території;

раціонального природокористування і охорони природи.

Подальші розробка і реалізація зазначених вище закономірностей і принципів в умовах України сприятимуть посиленню економічної ефективності функціонування підприємств при дотриманні високих соціальних та екологічних стандартів життя людей. Розробка шляхів вирішення цих питань є основою для подальших наукових розвідок у такому напрямі [4].

З метою забезпечення реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку держави та її регіонів для активізації процесу економічного зростання та співпраці міжтериторіального співробітництва необхідним є розробка і реалізація стратегії економічної співпраці регіонів. Основними завданнями Стратегії є: створення інституціонального середовища співробітництва територій відповідно до критеріїв економічного розвитку; ефективне поєднання бюджетного фінансування та коштів програм місцевих органів влади для забезпечення реалізації пріоритетних інтересів регіонів; зміцнення економічного розвитку регіонів на основі міжтериторіального співробітництва; забезпечення структурної інтеграції України до ЄС; поглиблення міжрегіональної інтеграції вітчизняних регіонів як основи посилення їх конкурентоспроможності.

Висновки

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що основними проблемами щодо економічного міжтериторіального розвитку регіонів України є недосконалість оцінки соціально-економічного стану територіальної освіти відповідно до її рівня, статусу і специфіки; відсутність методики комплексного прогнозування соціально-економічного розвитку регіону; розбіжності у стратегічному плануванні та позиціонуванні територіальних утворень різних рівнів і різних господарюючих суб'єктів у їхньому складі; відсутність єдиної універсальної методики комплексного планування заходів щодо досягнення стратегічної мети соціально-економічного розвитку територій, з урахуванням їхньої специфіки; недостатність досліджень і методологічних розробок з протидії глобальним і територіальним (регіональним) проявам фінансової та економічної кризи; відсутність комплексної методики стратегічного планування інноваційного розвитку регіону.

Література

1. Кизим Н.А. Концепция построения и реализации стратегии устойчивого развития региона / Н.А. Кизим, Ш.А. Оглы Омаров // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. Концепція соціально-економічного розвитку регіонів в умовах викликів глобалізації: зб. наук. праць: у 3 т. – Т. 2 / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; редкол.: І.П. Булеєв (відп. ред.) та ін. – Донецьк, 2011. – С. 42–54.
2. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: мо-нографія / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: програма економічних реформ на 2010–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>.

References

1. Kizim N.A. Sh.A. Ogli Omarov (2011) Concept of the construction and implementation of the strategy of sustainable development of the region (Concept of the construction and implementation of the strategy of

sustainable development of the region). National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics of Industry; redneck: ip Buleyev (ed.) And others. - Donetsk, S. 42-54.

2. Mikula N (2004), Migteritirialne ta transkordonne spivrobitnitstvo (. Interterritorial and transborder cooperation: Monograph). - - Lviv, Ukraine. 395p.

3. Prosperous society, competitive economy, effective state: program of economic reforms for 2010-2014 [Electronic resource]. - Mode of access: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

4. The Strategy of Innovative Development of Ukraine for 2010-2020 under the conditions of Globalization Challenges [Electronic resource]. - Access mode: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

Надіслана.